

өтіледі. Жасанды интеллект, Заттар интернеті және адаптивті білім беру технологияларын қолдануды қоса алғанда, даму перспективалары талқыланады. Қорытындылай келе, білім беру процесінің сапасын, қолжетімділігін және басқарылуын арттыру үшін цифрлық шешімдерді тиімді енгізу бойынша ұсыныстар ұсынылады.

Түйін сөздер: білім беруді цифрландыру, білім беруді басқару, LMS жүйелері, бұлтты технологиялар, білім беру аналитикасы, қашықтықтан оқыту, цифрлық трансформация.

Modern approaches to education management using digital tools

¹D.A.Kalitka, ¹A.M.Saidov

¹A.Baitursynuly Kostanay Regional University (Kostanay, Kazakhstan)

Abstract

This article examines modern approaches to the digitalization of education management aimed at improving the efficiency of educational processes. Key technologies are analyzed, including Learning Management Systems (LMS), cloud services, analytical platforms, and digital tools for remote interaction. Special attention is given to their impact on administrative processes, management transparency, and personalized learning. The main challenges of digitalization, such as insufficient funding, digital inequality, cybersecurity, and teachers' resistance to adopting new technologies, are considered. The importance of a comprehensive approach to the digital transformation of educational institutions is emphasized. Development prospects, including the use of artificial intelligence, the Internet of Things, and adaptive educational technologies, are discussed. The article concludes with recommendations for the effective implementation of digital solutions to enhance the quality, accessibility, and manageability of the educational process.

Keywords: education digitalization, education management, LMS systems, cloud technologies, educational analytics, distance learning, digital transformation.

Поступила в редакцию: 18.02.2025

Одобрена: 13.03.2025

Первая публикация на сайте: 13.08.2025

МРНТИ: 15.41.21

<https://doi.org/10.65247/3105-3432-2025-4.10>

ЖАСӨСПІРІМДЕРДЕГІ ЛУДОМАНИЯ ЖӘНЕ ОНЫҢ АЛДЫН АЛУ

*¹А.РСКАЛИЕВА^{ID}, ¹С.М.БАХИШЕВА^{ID}

¹Батыс Қазақстан инновациялық технологиялық университеті
(Орал, Қазақстан)

*rskalievaaltynaj@gmail.com, ssbakhish@gmail.com

Аңдатпа

Мақалада жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылығы мен тәуелділігінің мәселесі анықталып және оның алдын алу жұмыстары қарастырылған. Жасөспірімдердегі лудоманияға тәуелділіктің алдын-алудың педагогикалық-психологиялық шарттарын теориялық негізделіп, оның педагогикалық шарттары, алдын алудың құрылымы, өлшемдері мен көрсеткіштері айқындалған. Зерттеу жұмысының мақсаты жасөспірімдердегі лудоманияға тәуелділіктің алдын алу жолдарын теориялық негіздеу, әдістемесін жасау және эксперименталды түрде тексеру болып белгіленген. Зерттеу барысында лудоманияның қоғамда даму қарқыны қарастырылып, соның ішінде жасөспірімдер арасындағы үлесі айқындалуы, жастар арасындағы лудоманияның негізгі бастауы ретінде көрінетін социологиялық факторлар анықталып, оның алдын алу бойынша психологиялық қызметтер тізбегі жасақталуы зерттеудің жаңалығын құрайды. Мақалада жасөспірімдер арасында лудоманияның (құмар ойындарға тәуелділік) алдын алу, қауіп факторларын түсіндіру, салауатты өмір салтын қалыптастыру және психологиялық тұрақтылықты нығайту іс-шараларды қолданудың маңыздылығы көрсетілген. Қорытындылай келе, жасөспірімдер арасындағы лудомания құбылысының қоғамға алып келер зияны туралы қорытынды жасалып, оның алдын алу бойынша әрекеттер тізбегі тәжірибеден өткізілді.

Түйін сөздер: жасөспірімдер, лудомания, құмар ойын, лудоманияға тәуелділіктің алдын алу, «Такер» тесті, түзету әрекеттері тізбегі.

Кіріспе

Лудомания немесе құмар ойындарына тәуелділік - бүгінгі күні әлем бойынша көптеген адамдарға зиянын тигізіп отырған өзекті мәселе. Айта кету керек, бүкіл әлемнің назарын аударған бұл тәуелділікке Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы «құмар ойындарға патологиялық еліктеу» атауын беріп, «дерт» деп таныды. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы деректері бойынша әлемдегі ересек халықтың шамамен 2-3% құмар ойындарға тәуелділік проблемаларымен бетпе-бет келеді. Бұл дегеніміз шамамен 160 млн адам және олардың барлығы дерлік психологиялық проблемалардан, отбасылық кикілжіңдер мен күйреуден зардап шегеді. Ұлыбритания мен АҚШ-та халықтың 0,5-1% жуығы зардап шегеді, бірақ құмар ойындар неғұрлым танымал елдерде бұл көрсеткіш одан да жоғары болуы мүмкін [Биманов С., 2024]. Лудоманиядан зардап шегушілердің санының артуы біздің елімізде де байқалып отыр. Қазақстандағы лудоманияға тәуелділік ел заңнамасымен реттеледі және заңдар мен нормаларға сәйкес ұйымдастырылады. Алайда, қабылданған шараларға қарамастан, лудоманияның таралуы күннен күнге өсуде, бұл мемлекеттік органдар мен жұртшылықты алаңдатууда [Таубаева Б.Р., Сериев Б.А., 2024].

Халықаралық зерттеулер көрсеткендей, лудоманияға тәуелділік адамның өміріне, денсаулығына, қаржылық мәселелері мен басқа да қарым-қатынастарына елеулі зиянын тигізетін, нақты мәселе болып табылады. Сондықтан да Қазақстанда лудоманияға тәуелділіктің алдын алу бойынша тиімді шараларды ұйымдастыру маңызды болып табылды. Өйткені лудоманияға тәуелділік жасөспірімнің жеке тұлғалық ерекшеліктеріне әсер етеді, мысалы, өзін-өзі бақылаудың төмен деңгейіне, достарымен шиеленістердің жоғарылауына, қарым-қатынасқа түсу деңгейінің болмауы, оқшаулану және ата-аналар мен балалар арасындағы қарым-қатынастың бұзылуы.

Дегенмен, бұл мәселеге арналған еңбектердің алуан түрлілігіне қарамастан құмар ойындарға тәуелділік бүгінде өзекті мәселеге айналып отыр. Құмар ойынға тәуелділік бүгінгі таңда өзекті, салыстырмалы түрде жас және ғылыми білім саласында қосымша оқуды талап етеді. Жасөспірімнің өз уақытын қалай өткізуі оның одан әрі қалыптасуына байланысты оның жеке қасиеттері, қажеттіліктері мен мотивтері, дүниетанымдық көзқарастары және құндылық бағдарлары қалыптасады. Сондықтан да жасөспірімнің бойында пайда болған белгілерді уақытында тану өте маңызды және оның пайда болуына жол бермеу жолдарын қарастыру қажет. Яғни, мәселені алдын алу ғылыми тұрғыдан сауатты ұйымдастырылған бүкіл педагогикалық қауымның бірлескен жұмысы болып табылады. Осылайша, Қазақстанда құмар ойындарға тәуелділік проблемасының өзектілігі шұғыл түрде оның алдын алу және емдеу жөніндегі іс-шараларды әзірлеу мен іске асыруды талап етіп отыр. Мемлекеттің, қоғамның және медицинаның бірлескен күш жігерімен ғана лудоманияға тәуелділік проблемасы шешіледі және ел халқының әл-ауқатын қамтамасыз ете алады.

Негізгі бөлім

XXI ғасырдың әлеуметтену процессінде күрделі проблемалар тудырып отырған көптеген тұлғалық тәуелділіктер бар. Атап өтетін болсақ: никотинге, алкогольге тәуелділік, гемблинг және қазіргі таңда қарқынды даму алып отырған лудомания дерті.

Лудомания («*ludus*» - ойын) құмар ойындарына патологиялық әуестігі бар адамдар дерті. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы лудоманияға тәуелділікті «дерт» ретінде ресми түрде мойындап, аурулар тізіміне енгізді. Әлемнің 40 елінің көптеген институттары аурудың халықаралық жіктемесін талқылап, ойыншының құмар ойындарына қайта-қайта оралуының нақты сипаттамасын бөліп көрсетті. Бұл F 60.0 (аурулардың халықаралық жіктемесі-10) дерті әдеттердің бұзылуына жатады. Аурулардың халықаралық жіктемесінде «бұл бұзылыс қайталанып тұратынын, жасөспірімнің өміріне үстемдік етіп, әлеуметтік, кәсіптік,

материалдық және отбасылық құндылықтарды жоюға алып келеді» деп көрсетіледі [Егорченко С.П., 2014].

Лудоманияның өсімі дамыған мемлекеттерде қарқын алды. Оның дәлелі ретінде әлемдік статистиканы мысал ретінде ала аламыз. Пайыздық үлесі бойынша ең жоғары елдер қатарына: Қытай, Канада, АҚШ. Аргентина, Ресей тағы басқа қалалары жатады. Батыс Еуропада казиноның едәуір бөлігі Франция мен Монокода, 7% Германияда, 5% кемі Италияда орналасқан. Әлемдегі ең ірі ойын елі болып АҚШ саналады, мұнда Лас-Вегас, Атлант-Сити секілді ойыншылар үшін арнайы қалалар салынған.

Әлеуметтік ақпарат кеңістігінің дамуы, жастардың ақпарат алу жылдамдығының артуы нәтижесінде лудомания дерті біздің елімізгеде тамыр жая бастады. Оған дәлел ретінде соңғы екі жылдық статистиканы көрсетуімізге болады. 2023 жылдың қыркүйек айында Денсаулық сақтау министрлігінің мәліметі бойынша, Қазақстанда шамамен 36 мың адам құмар ойындарға тәуелділікпен байланысты проблемаларды мойындайды. Сонымен қатар 2024 жылдың наурыз айында Республикалық психикалық денсаулық ғылыми-практикалық орталығының мәліметі бойынша, Қазақстанда шамамен 440 мың адам (халықтың 3%) лудоманиядан зардап шегеді. Ал 2024 жылдың қаңтар айындағы мәліметтерге сәйкес, елімізде 350 мыңға жуық адам лудомания дертіне шалдыққан [Ұлттық құрылтай, 2024]. Сол статистикалық мәліметке сәйкес республикада лудоманияға тәуелді адамдардың орташа қарызы 22000 АҚШ долларынан асады екен. Лудоманияға тәуелді адамдардың саны туралы осындай ақпараттарды Қазақстан Республикасының Қаржы мониторингі агенттігі 2021 жылдың ортасындағы жағдай бойынша ғана таратқан болатын [Бурибаев Е.А., Хамзина Ж.А., 2024].

Қазақстан Республикасының ІІМ мәліметінше 2024 жылдың басында республикада 350 мыңға жуық құмар ойындарға тәуелді адамдар болған, ал республика бойынша құмар ойындарға тәуелділердің орташа қарызы 22000 АҚШ долларынан асады екен.

Алайда, ғылыми-педагогикалық әдебиеттер мен ғылыми зерттеу жұмыстарын талдау нәтижесі көрсеткендей жастарымыздың құмар ойындарына қызығушылығы мен тәуелділігінің арту себептері әлі де нақты зерттеліп, толық айқындалмаған. Жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылықтарының негізінде психологиялық шарттарының қажеттілігі мен бұл мәселенің теориялық тұрғыдан зерттеліп, әдістемелік жағынан тиісті деңгейде жүзеге асырылмауы арасында қайшылықтар туындап отыр, осы аталған қайшылықтардың шешімін табу біздің ғылыми мақаламыздың өзектілігін анықтап, мақаламыздың тақырыбын *«Жасөспірімдердегі лудомания және оның алдын алу»* деп таңдауымызға себепші болды. Біз өз зерттеуімізде осы таңдалып алынған ғылыми тақырыбымыздың өзекті екендігін көреміз. Осыған байланысты *зерттеудің мақсаты ретінде* жасөспірімдердегі лудоманияға тәуелділіктің алдын алу жолдарын теориялық негіздеу, әдістемесін жасау және эксперименталды түрде тексеру деп алынды. *Зерттеудің ғылыми болжамы бойынша*, егер лудоманияны қалыптастыратын себептерді, факторларды анықтап, онымен тиімді күресуге мүмкіндік беретін нақты бағдарлама сәтті жүзеге асырылатын болса, онда жасөспірімдерде лудоманияға тәуелділік деңгейі төмендеп, лудоманияға тәуелділік туындамайды, өйткені жасөспірімдерде өмірлік құндылықтары анықталады, эмоционалды тұрақты мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндіктер артады. Бұл, әсіресе, ата-ананың қолдау көрсетуі мен арнайы мамандармен бірлесіп жүргізілген кешенді шараларды қамтыған жағдайда тиімді болады.

Әдеби шолу

Ғаламтор бастапқыда әскери мақсаттарды жүзеге асыру үшін ойлап табылған екен. Алайда, XX ғасырдың соңғы онжылдығында компьютерлік техниканың қарқынды дами бастауы бүгінгі күні оған тәуелділікке әкеліп отыр. Интернетке тәуелділік терминін 1996 жылы Кимберли Янг (Kimberly Young) және дәрігер Айвен Голдберг (I. Goldberg) толық сипаттаған болатын. Сол кезден бастап бұл тақырыпты көптеген ғалымдар зерттей бастады, тақырып шын мәнінде өзекті болып болып, айтарлықтар келіспеушіліктер мен талқылауларға ұшырады. Талқылау көбінесе интернет тәуелділігі шынымен де бұзылыс па, әлде басқа да мәселелердің

көрсеткіші ме деген сұрақтар төңірегінде өрбіген болатын. Бүгінгі күні лудомания тақырыбы әлеуметтік, психологиялық және неврологиялық аспектілерді қамтитын қызықты әрі күрделі мәселелердің біріне айналып, бұл тақырыпты әртүрлі ғалымдар зерттеп, олардың еңбектері медициналық, психологиялық және әлеуметтік қырларын қамтып отыр.

Жасөспірімдердің лудоманияға тәуелділігін Е.П.Белинская, А.Е.Войскунский, С.И.Ворошилин, М.Д.Griffiths, S.E.Caplan, K.Young, тағы басқа зерттеп, соның нәтижесінде әртүрлі анықтамалар, жіктемелер, лудоманияның қалыптасу белгілері, сатылары мен факторлары анықталды. Соның ішінде құмар ойындарына тәуелділікті Е.А.Репринцева, Е.В.Змановская, А.Ю.Егорова, Е.В.Янко, М.С.Иванов; құмар ойынға әлеуметтік-психологиялық факторды В.М.Москаленко, С.В.Березин, Н.А.Сирота, В.И.Полтавец, В.М.Ялтонским; құмар ойындарға құмарлық пен кезеңдерін А.Е.Войскунский, Н.И.Алтухова, К.Ю.Галкин, А.В.Котляров; құмарлықтың клиникалық аспектілерін жіктегендер В.Д.Менделевич пен Лоскутов; жасөспірімдердің құмар ойындарға тәуелділігін М.Коул, О.Н.Арестова, А.Е.Войскунский, Л.Н.Бабанин, Ю.Д.Бабаева және тағы басқа ғалымдар еңбектерінде қарастырылған. Сонымен қатар, Марк Гриффитс құмар ойындарын зерттеуге өз үдесін қосқан маңызды ғалым болып табылады. Марк Гриффитс-психология ғылымдарының докторы, құмар ойындарының психологиясы бойынша зерттеу жасаған. Оның зерттеулері құмар ойындардың психологиялық аспектілеріне, әсіресе құмар ойындарға тәуелділік және адамдардың осы ойындарға қалай тартылатыны туралы көңіл бөлген. Гриффитс көптеген зерттеулердің құмар ойындарды интернет жән бейнемобильді ойындар сияқты жаңа платформада зерттеген. Оның тұжырымдамасы бойынша, құмар ойындары адамдардың ішкі психологиялық қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған әрекеттер болып табылады. Ол құмар ойындардың бұзылған қабылдауларға, эмоциялық тұрақсыздыққа және адамдардың өзін-өзі басқару қабілетінің төмендеуіне әкелетінін атап өтеді [Сенецкая Т.М., 2024]. Аталған зерттеулерді талдау бізге зерттеу жұмыстарының негізгі бағыттарын айқындап, жасөспірімдердің тәуелділік деңгейінің диагностикасын құруға, бағдарламасы мен әдістемесін жасап, тәжірибеден өткізуге мүмкіндік берді.

Әдістер

Диагностика білім алушының мотивациялық-мақсаттылық, тұлғалық-шығармашылық қасиеттерінің қалыптасуын, білім алушылардың еңбек нарығында кәсіби даярлығы арасында табысты бейімделуіне қол жеткізуге бағытталған, әлеуметтік-педагогикалық зерттеуге негізделген. Біздің зерттеу жұмысымызда жасөспірімдердегі лудоманияға қызығушылықтың дамуын диагностикалау үшін зерттеу әдістеріне ерекше мән берілді. Себебі кез-келген ғылымның дамуы, оның әдістерінің нақтылығымен тікелей байланысты. Сонымен қатар эксперименттік зерттеу теория мен практика бірлігінің әдіснамалық жүйесіне негізделген. Зерттеу екі кезеңді қамтиды. Бірінші кезеңде жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылық деңгейін анықтауға арналған сауалнама жүргізіліп, тәуелділік деңгейлері анықталды. Екінші кезеңде жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылығы мен тәуелділігінің алдын алуға арналған бағдарлама жасакталды. Зерттеудің ғылыми маңыздылығын жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылығын қалыптастыруда қиындықтарды болдырмау жолдарын анықтау, оны ендірудің маңызды құралы ретінде әдістемелік негіздемесін жасау құрайды.

Зерттеу барысында тәжірибелік экспериментке қойылған міндеттерді шешу үшін және көзделген мақсатқа қол жеткізу үшін біз төмендегідей әдістерді, зерттеу формаларын қолдандық. Ғылыми зерттеу жұмысымызда қолданылған маңызды деп саналатын зерттеу әдістері: *теориялық әдістер*: зерттеу мәселесі бойынша философиялық, психологиялық, педагогикалық және ғылыми-әдістемелік әдебиеттерді талдау, контен-талдау, жинақтау, құрылымдау, нақтылау, салыстыру, ғылыми мәліметтерді талдау, жалпылау және алынған мәліметтерді өңдеу; *эмперикалық әдістер*: педагогикалық бақылау; сауалнама, тест жүргізу, сұрау, эксперимент нәтижелерін математикалық талдау, зерттеу мәліметтерді жүйелеу, түсіндіру.

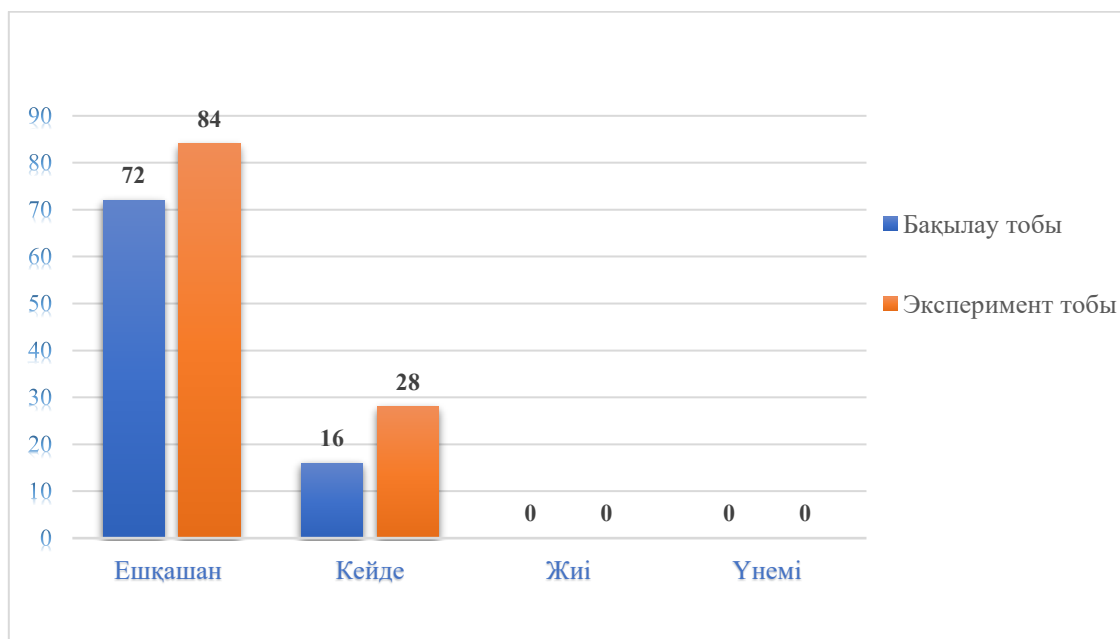
Зерттеудің тәжірибелік-эксперименттік жұмысының мақсаты – жасөспірімдердегі лудоманияға қызығушылығы негізінде құрымылымдық моделі құрылып, оның тиімділігін тәжірибелік – эксперимент арқылы тексеру болды. Эксперимент үш кезеңнен тұрады: анықтау эксперименті, қалыптастыру эксперименті және зерттеу жұмысының нәтижесін тексеру үшін қолданылған қорытынды эксперимент. Эксперименттің бірінші анықтау кезеңінде жасөспірімдердің лудоманияға тәуелділік деңгейін анықтауға арналған психолог И.А.Коньгинаның жасөспірімдердегі құмар ойындарына деген қызығушылықты анықтауға арналған «Такер» тесті қолданылды. Әдістеменің мазмұнын талдап өтетін болсақ, «Такер» тесті құмар ойындарға қызығушылық деңгейін көрсетеді. Мұнда, ұпай саны неғұрлым көп болса, ол соғұрлым жоғары болады да құмар ойындарға қызығушылық проблемасы неғұрлым айқын байқалады. Әдістеме жасөспірімдердің құмар ойындарға қызығушылық деңгейін анықтау мақсатында қолданылғандықтан, біз өз зерттеу жұмысымызда негізгі диагностикалық әдістеме ретінде таандап алдық. Тест мазмұнындағы сұрақтарға жауап беру арқылы сыналуды әрбір жауап үшін белгілі бір ұпай алады [Дровосеков С.Э., Самбунова И.А., 2017].

Нәтижелер және пікір алмасу

Жасөспірімдерде лудоманияны қалыптастыратын себептерді, факторларды анықтап, онымен тиімді күресуге мүмкіндік беретін жағдайларды қалыптастырудың тиімділік көрсеткіштерін эксперименттік және бақылау топтарында анықтай отырып, өмірлік құндылықтары анықтап, эмоционалды тұрақты мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруды көздедік.

Зерттеу тақырыбымыз бойынша эксперименттік-тәжірибелік жұмыстарға «Батыс Қазақстан жоғары медициналық колледжі» ЖШС, «Емдеу ісі» мамандығының 2 курс студенттері қатысты. Экспериментке 50 студент қатысып, 25 - бақылау тобында, 25 – эксперимент тобында болды. Зерттеуге «Емдеу ісі» - 23 тобынан 25, «Емдеу ісі» - 25 тобынан 25 барлығы – 50 студент қатысты. Сауалнама эксперименттік және бақылау тобы ретінде таңдап алынған екі топ білім алушыларына да жүргізілді. Жүргізілген сауалнама нәтижесінде бақылау тобында студенттердің құмар ойындарға деген қызығушылық деңгейі - 84%, ал эксперименттік топта бұл көрсеткіш 72% құрады. Диагностикалық әдістеменің нәтижесінде бақылау тобында эксперименттік топпен салыстырғанда жасөспірімдердің құмар ойындарға қызығушылық деңгейінің төмен екендігі анықталды. Сауалнама қорытындысын келесі 1-суреттен көруге болады.

Сауалнаманың «Сізде құмар ойындарды ойнауға деген қызығушылық байқала ма?», «Ойынды бастамас бұрын оның қаншалықты қауіпті екенін сезесіз бе?», «Құмар ойындарда ұтылып қалған ақшаны қайтару мақсатымен қайта ойнауға тырысып көрдіңіз бе?», «Өзіңізді қарызға батырып, құмар ойындарын ойнау үшін ақша іздейсіз бе?», «Сізде құмар ойындарды ойнау кезінде проблемалар туындауы мүмкін деген сезім болды ма?», «Құмар ойындарына тәуелділік сіздің денсаулығыңызға немесе ұйқыңызға зиян тигізеді ме?», «Сіз құмар ойынға қызығушылығыңыз үшін сынға ұшырадыңыз ба, тіпті бұл ескертпелерді әділетсіз деп санадыңызба?», «Құмар ойындарға деген қызығушылығыңыз сіздің проблемаларыңыздың себебі болды ма?», «Құмар ойындарды ойнау кезінде ойынға деген қызығушылығыңыз бен ойын барысында пайда болған өзгерістеріңіз туралы өзіңізді кінәлі сезінесіз бе? деген сұрақтарынан құралған анықтаушы диагностикалық жұмыстың нәтижелері бойынша бақылау тобының 84 пайызы құмар ойындарды ешқашан ойнап көрмеген, зияндылығын түсінеді, ал эксперимент тобының 72 пайызы құмар ойындардың зияндылығынан хабардар екенін көрсетті. «Кейде» деп жауап бергендер бақылау тобында 16 пайыз, эксперимент тобында 28 пайызды қамтыды, яғни бұл топтағыларды қауіп-қатер тобы деп атасақ қателеспейміз, өйткені, бұл топтағылар бірнеше рет ойнап көрген жасөспірімдер болып табылады. «Жиі» және «үнемі» ойнайтын білім алушылар бақылау тобынан да, эксперимент тобынан да анықталмады. Алынған нәтижелер бойынша эксперимент тобының жасөспірімдеріне лудоманияның зияны туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізу қажеттігі анықталып отыр.

1-сурет. Эксперимент және бақылау тобының лудоманияға қызығушылық деңгейлерінің көрсеткіштері (И.А.Коньгинаның әдістемесі бойынша)

Білім алушылардың лудоманияға тәуелділігін зерттей отырып, өзіндік даму, өзін-өзі жетілдіру үрдісін тиімді ұйымдастыру үшін қажетті көрсеткіштерінің бірі ретінде студенттердің тәуелділік деңгейін анықтап, өз жетістігі мен тәуелділігінің себебін анықтай алуы және соның негізінде өзіндік әрекетін ұйымдастыра алу қабілетін анықтау қажеттігін байқадық. Осы мақсатта студенттермен сұхбат жүргізілді. Сұхбат мазмұны студенттердің ерекшелігіне сай құрылған сұхбаттардан тұрды және 3 кезеңнен тұрды. Зерттеудің анықтаушы эксперименті барысында сұхбаттың 3 кезеңі бойынша студенттермен жұмыс жүргізіліп, нәтиже талданды. Келесі кестеде сұхбат кезеңдері мен сұрақтар мазмұны көрсетілген (1-кесте).

1-кесте

Студенттермен жүргізілген сұхбат кезеңдері және сұрақтар мазмұны

1 кезең	Жеке қабілетін, мүмкіндіктерін өзіндік талдау, өзіндік бағалау:
1	Менің күшті жақтарым қандай?
2	Менің әлсіз жақтарым қандай?
3	Лудомания туралы не білемін, оған қызығушылық танытпау үшін маған қандай білім, білік, қасиет қажет?
4	Мен осы тұста кімнің көмегін қажет етемін?
2 кезең	Лудомания және студенттік орта
1	Студенттер арасында лудоманияға қызығушылық бар ма? Егер бар болса, не себепті?
2	Лудоманияға тәуелділік жасөспірімдер арасында қаншалықты өзекті деп ойлайсыз?
3	Лудоманияға студенттердің тартылуына қандай негізгі факторлар әсер етеді?
3 кезең	Жеке көзқарас және тәжірибе
1	Сіз өзіңіз немесе жақын ортаңызда құмар ойын ойнайтын адамдарды кездестірдіңіз бе? Олар бұл әдетті қалай сипаттайды?
2	Құмар ойындарға әуестену адамның күнделікті өміріне, оқу үлеріміне, қаржылық жағдайына қалай әсер етеді деп ойлайсыз?
3	Бұл әдеттен арылуға тырысқан немесе бас тартқан адамдар туралы білесіз бе? Олар қандай қиындықтарға тап болды?

Сұхбатты жүргізу барысында студенттер өздерінің әлсіз және күшті жақтарына баға беріп, тәуелділіктердің себептерін атады. Сұхбаттың алғашқы кезеңі бойынша «Менің күшті жақтарым қандай?» сауалына сыналұшылар, жақсы нәтижеге жету үшін көмегі тиетін қасиеттерін атап өтті. Олар: шапшаңдық, зейінділік, ұқыптылық, тиянақтылық, бір істі аяғына

дейін жеткізу, ынта, өзге адамның пікірін қабылдау, алайда өз пікірін жеткізу, өзгенің ықпалына көнбеу, жаңа нәрсені танып білуге құмарлық. Ал «*Менің әлсіз жақтарым қандай?*» сауалына, жауапкершіліктің төмендігі, ерік-жігердің әлсіздігі, еріншектік, сенімсіздік, есте сақтаудың төмендігі деп жауап берген. Осы кезеңде қойылған «*Лудомания туралы не білемін, оған қызығушылық танытпау үшін маған қандай білім, білік, қасиет қажет?*» деген сауалға, студенттер осы тақырып бойынша ақпарат, жауапкершілік, егер-жігер, сенімділік деп жауап берен. Бұл кемшіліктерді жою үшін «*Мен осы тұста кімнің көмегін қажет етемін?*» сұрағына басым көпшілігі ата-анамның, топтағы студенттердің деп жауап берсе, психологтің, арнайы мамандардың, топ жетекшісінің көмегі деп жауап берген студенттер де анықталды. Сұхбаттың 2-ші кезеңінде студенттердің құмар ойындарға қызығушылығын, зерттеудің өзектілігін анықтау бойынша сұхбат жүргізілді. Мұнда «*Студенттер арасында лудоманияға қызығушылық бар ма? Егер бар болса, не себепті?*» сауалына студенттердің көпшілігі бос уақыттың көп болуы, қадағалау болмағандықтан және ең бастысы оңай жолмен ақша табуға деген ұмтылыс деп жауап берген. «*Лудоманияға тәуелділік жасөспірімдер арасында қаншалықты өзекті деп ойлайсыз?*» сұрағына басым көпшілігі бүгінгі күнгі өзекті мәселе, өйткені жастарымыздың бұл мәселе бойынша суицидтік әрекеттерге баруы тақырыптың күрделігін көрсетеді деп жауап берсе, «*Лудоманияға студенттердің тартылуына қандай негізгі факторлар әсер етеді?*» сұрағы бойынша қызығушылық, қаржылық қиындықтар, достардың ықпалы, стресс, оңай жолмен ақша табу, тез байып кету және жеңілді астымен, ауырдың үстімен жүруге ұмтылу деп жауап берген. Сұхбаттың 3-ші кезеңінде студенттердің жеке көзқарастарын анықтау бойынша сұхбат жүргізілді. «*Сіз өзіңіз немесе жақын ортаңызда құмар ойын ойнайтын адамдарды кездестірдіңіз бе? Олар бұл әдетті қалай сипаттайды?*» сұрағына сыналұшылардың көпшілігі нақты жауап бермеді, ал жауап бергендері: алыс туыстары бар екендігін және ол өз әрекетін мойындамайтынын атап өткен. «*Құмар ойындарға әуестену адамның күнделікті өміріне, оқу үлеріміне, қаржылық жағдайына қалай әсер етеді деп ойлайсыз?*» дене сауалға сыналұшылар көпшілігі ол адамның қоғаммен, туыстарымен, отбасымен қарым-қатынасының бұзылатындығын және қаржылық қиындықтар туындап, өмірден түніліп кетуі мүмкін деген жауаптар берген. Ал «*Бұл әдеттен арылуға тырысқан немесе бас тартқан адамдар туралы білесіз бе? Олар қандай қиындықтарға тап болды?*» деген сауалға барлығы дерлік ондай адаммен кездеспегендіктерін алға тартты, кейбірі оның өмірінде үлкен қиындықтар болатындығын, бұл қиындықтарды жеңу оңайға түспейтіндігін, ол адамға жақындарының қолдауы қажеттігін атап өтті.

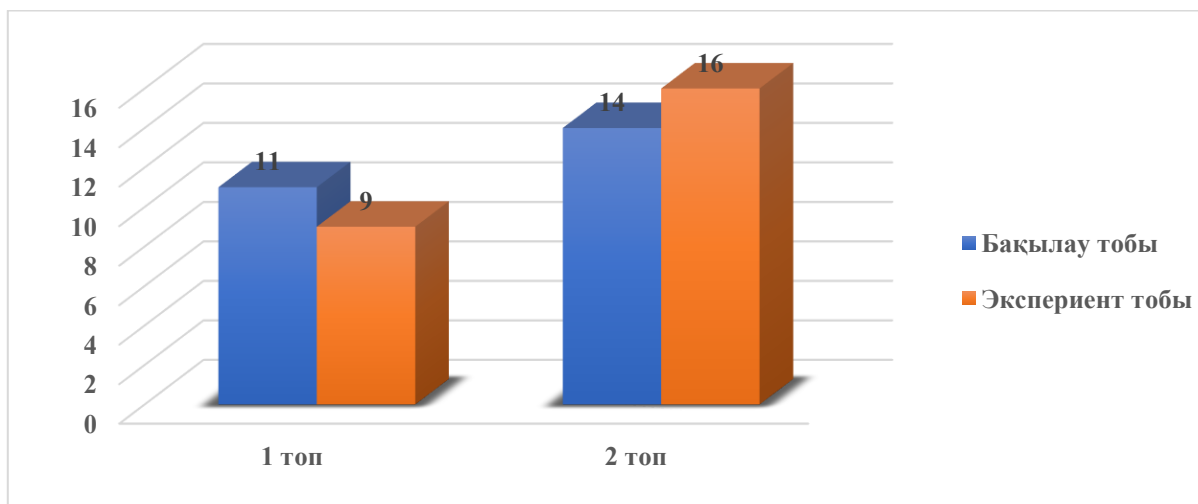
Осы жауаптарды талдай отырып, студенттердің өзінің қабілетіне сәйкес мақсатын анықтай алатын, өзіне не қажет екендігін білетін, құмар ойындардың залалын толық түсінетіндер қатар, сыналұшылар арасында өз мүмкіндігін бағалай алмайтын, мақсат қоюда қиындығы бар, лудомания туралы толық ақпаратты меңгермеген студенттердің де бар екендігі анықталды. Студенттермен жүргізілген сұхбатты қорытындылау нәтижесінде студенттердің 2 тобы анықталды.

1 топ – мақсаты анық, лудомания туралы толық ақпарат біледі, оған тәуелді болмаудың алдын алу жолдарын меңгерген, іс-әрекеттің нәтижесін талдап, оны түзетуге дайын топ.

2 топ – мақсаты анық емес, лудоманияға тәуелдіктің зияны туралы толық ақпаратпен қамтылмаған, іс-әрекет нәтижесін талдаудан қашады, түзетуге жауапкершілік алғысы келмейді.

Алынған нәтижелерді келесі диаграммадан көруге болады (2-сурет).

Белгілі болғандай бақылау тобында – мақсаты анық, лудомания туралы толық ақпаратпен қамтылған, зиянын түсінеді, қызығушылық деңгейін түзетуге дайын студенттер саны – 11, лудомания туралы көзқарасы қалыптаспаған, тәуелділіктің себебінен туындайтын қиындықтарды ішінара ғана түсінетін, бірақ іс-әрекет нәтижесін талдауға және оны түзетуге жауапкершілік алғысы келмейтін студенттер саны – 14. Эксперимент тобында 1-ші топқа жататын студенттер саны – 9, 2-ші топ бойынша – 16 студент болып анықталды.

2-сурет. Студенттермен жүргізілген сұхбатты қорытындылау нәтижесінде анықталған студенттер тобының сандық көрсеткіші

Лудоманияға тәуелділіктің алдын алу негізінде диагностикасы барысында жүргізілген жұмыстар нәтижесінде студенттерге достардың ықпалының басымдылығы, лудомания туралы өзіндік көзқарастың қалыптаспауы анықталды. Зерттеу тақырыбына сәйкес жасөспірімдердің лудоманияға тәуелділігінің алдын алу бойынша жоспар құрып, алдын алу бағытындағы жұмыстарды жүйелі ұйымдастырудың қажеттігі байқалды. Зерттеу жұмысымыздың келесі кезеңінде осы анықталған нәтижелерді есепке алып, зерттеу мәселесін шешуге бағытталған жұмыс мазмұнын ұсынамыз.

Эксперименттің *екінші қалыптастыру кезеңінде* жасөспірімдердегі лудоманияға қызығушылықтың алдын алу бойынша 32 сағаттық «Салауатты өмір – саналы таңдау» бағдарламасы жасақталды және эксперимент тобындағы студенттермен арнайы жұмыстар жүргізілді.

Бағдарламаның мақсаты: Медициналық колледж студенттері арасында лудоманияның (құмар ойындарға тәуелділік) алдын алу, қауіп факторларын түсіндіру, салауатты өмір салтын қалыптастыру және психологиялық тұрақтылықты нығайту. *Міндеттері:* Ақпараттандыру: лудомания туралы толық ақпарат беру (себептері, белгілері, салдары). Психологиялық алдын алу: ойынға тәуелділікті болдырмау үшін стресс-менеджмент, эмоционалдық тұрақтылық дағдыларын қалыптастыру. Әлеуметтік қорғау: топтық пікірталастар арқылы әлеуметтік қолдау көрсету және тәуелділіктің алдын алу шараларын ұйымдастыру. Құқықтық сауаттылық: ойын бизнесі туралы заңнаманы түсіндіру және жауапкершілікті арттыру. Денсаулықты нығайту: белсенді өмір салтын ұстану, хобби мен спортқа қызығушылықты арттыру (2-кесте).

Мақсатты аудитория:

- медициналық колледж студенттері (17-23 жас);
- болашақ медицина қызметкерлері ретінде тәуелділікпен күресу жолдарын үйрену.

«Салауатты өмір – саналы таңдау» бағдарламасы жасөспірімдердің лудомания туралы білім деңгейі артуына, тәуелділіктің алдын алу әдістерін меңгеруге, кмінез-құлық қалыптасуына және жасөспірімдер арасында салауатты өмір салтын насихаттауға мүмкіндік береді. Бұл жобаның тиімділігі жобаға қатысушылардың лудоманияның зияны туралы толық ақпарат алуымен және оған қызығушылық тудырмау деңгейімен анықталады.

Қаржылық, психологиялық және әлеуметтік әл-ауқатын нығайту және қолдау көрсетуге бағытталған кешенді шараларды қамту арқылы жасөспірімдерге арналған психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламасын енгізу және әдістерін үйрету жүзеге асырылды.

«Салауатты өмір – саналы таңдау» бағдарламасының жоспары

№	Кезеңдері	Тақырыбы	Сағат саны	Формасы
1	Білім беру және тренинг	Лудоманияның психологиялық және әлеуметтік салдары [Бейсенбаев Е., 2024]	2	Дәріс
		«Қалай жоқ деп айту керек?»	2	Тренинг
		«Эмоционалды интеллектті дамыту»	2	Тренинг
		«Менің өмірлік құндылықтарым»	2	Эссе
		«Құмар ойындар: тәуекел мен жауапкершілік» [ҒЗЖӘ, 2017]	2	Дөңгелек үстел
		Психологтар мен наркологтардың кеңестері	4	Маманмен кездесу
2	Практикалық шаралар	Лудоманияның алдын алу бойынша видеороликтер дайындау	2	Видеоролик
		«Ойынсыз өмір» атты флешмоб ұйымдастыру	2	Флешмоб
		Студенттік кеңес арқы-лы өзара қолдау жүйесін құру	4	Кеңес беру
3	Бағалау және қорытынды	Бағдарламаның тиімділігін талдау	6	Сауалнамалар мен сұхбаттар
		Студенттердің лудомания туралы білімін бағалау	4	Топтық жұмыс

Тәжірибелік-эксперименттік зерттеудің негізінде алынған нәтижелер зерттеу барысында ұсынылған болжамның, яғни, лудоманияны қалыптастыратын себептер, факторлар анықталып, онымен тиімді күресуге мүмкіндік беретін нақты бағдарлама жүзеге асырылды нәтижесінде жасөспірімдерде лудоманияға тәуелділік деңгейі төмендеді, өйткені жасөспірімдерде өмірлік құндылықтары анықталды, эмоционалды тұрақты мінез-құлық дағдылары қалыптасты. Себебі дайындалған бағдарлама арқылы жасөспірімдердің өз мүмкіндіктерін іске асыруға, өзіндік қабілет шеңберінде тиісті тапсырмаларды орындауға, білім деңгейіне сәйкес дағдыларды игеруге және талдауға, жеке дамуына мүмкіндіктері артты.

Қорытынды

Зерттеуден алынған нәтижелер жасөспірімдердің көпшілігіне лудоманияға тәуелділіктің қалыптаспағандығын көрсетті және оларға ақпараттық-түсіндіру жұмыстары қажеттігін байқатты.

Қорытындылай келе, зерттеу мәселесіне сәйкес таңдап алынған әдістеме жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылық деңгейін анықтауға зерттеудің бастапқы нәтижелерін алуға мүмкіндік туғызды, нәтижесінде жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылық деңгейлерін анықтау үшін диагностикасы жүзеге асырылды. Алынған нәтижелерді талдау арқылы келесі қалыптастырушы кезеңде атқарылатын жұмыстар анықталды.

Жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылықтың алдын алу бойынша бағдарлама мазмұны жасалып, оның негізгі бөлімдері бойынша іс-шаралар жоспарға сәйкес жүзеге асты. Бағдарлама зерттеу базасында жүзеге асырылып, анықтаушы кезеңде анықталған нәтижелерді оң нәтижемен алмастыруға септігін тигізді. Білім алушылар лудоманияның зиянын анықтап, өзіндік жұмыс, топтық жұмыс, арнайы мамандармен, психологпен жұмыс бағыттары бойынша жұмыстанды. Жасөспірімдердің лудоманияға қызығушылық деңгейін анықтаудың тиімділігін тәжірибелік-эксперимент арқылы тексерудің қорытынды кезеңінде анықтаушы кезеңде жүргізілген диагностикалық әдістемелер қайтадан жүргізіліп, атқарылған жұмыстың тиімділігі тексерілді. Бастапқы көрсеткіштердің өзгерту сипаты сараланып, алынған қорытынды бойынша салыстырмалы талдау жасалды. Зерттеудің анықтаушы кезеңіндегі сандық көрсеткіштердің оң өзгерісі анықталып, лудоманияға қызығушылықтың алдын алу негізінде дамытудың әдістемесінің тиімділігі есепке алынды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- Биманов С. (2024) Азартным играм бой: какие регуляторные практики применяются в мире и у нас. *INBUSINESS.KZ*, 12 сентября [Электрондық ресус]: URL: <https://www.inbusiness.kz/ru/news/azartnym-igram-boj-kakie-regulyatornye-praktiki-primeniyayut-v-mire-i-u-nas> (өтінім берілген күні: 03.01.2025).
- Таубаева Б.Р., Сериев Б.А. (2024) Актуальные вопросы борьбы с лудоманией в Казахстане. Слоубализация, регионализм, новые вызовы: *Материалы международной научно-практической конференции*, Жетысуский университет имени Ильяса Жансугурова, 20 сентября, 87-91 [Электрондық ресурс]: <https://zhetysu.edu.kz/wp-content/uploads/2024/11/> (өтінім берілген күні: 03.01.2025).
- Егорченко С.П. (2014) Лудомания: история формирования и современные аспекты. *Наука і освіта, Психологія*, 20-23 [Электрондық ресурс]: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5839/1/Yegorchenko.pdf> (өтінім берілген күні: 12.01.2025).
- Ұлттық құрылтай (2024) Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың төрағалығымен Атырау қаласындағы құрылтайдың үшінші отырысы, Атырау, 15 наурыз [Электрондық ресурс]: URL: www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-ulttyk-kuryltaydyn-ushinshi-otyrysyn-otkizdi-152631 (өтінім берілген күні: 21.12.2024).
- Бурибаев Е.А., Хамзина Ж.А. (2024) Аналитический обзор исследований по проблемам зависимости от азартных игр. *Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы. Юриспруденция сериясы*, 2(76), 11-22. DOI: <https://doi.org/10.51889/2959-6181.2024.76.2.001> (өтінім берілген күні: 07.01.2025).
- Сенецкая Т.М. (2024) Когда партнер уходит из-за алкоголизма супруга: как найти выход. *b17.ru*, 8 января [Электрондық ресурс]: <https://www.b17.ru/article/algogolizm-supruga-kak-nayti-vykhod/> (өтінім берілген күні: 07.01.2025).
- Дровосеков С.Э., Самбуrowa И.А. (2017) Различия в выраженности интернет – зависимости у мужчин и женщин. *Концепт*, 29, 304-307 [Электрондық ресурс]: URL: <https://e-koncept.ru/2017/770867.htm> (өтінім берілген күні: 07.12.2024).
- Бейсенбаев Е. (2024) Лудомания рухани тұрғыда азғындауға әкеледі [Электрондық ресурс]: URL: https://pdf.aikyn.kz/storage/uploads/668ef6d80df29_%E2%84%9675%20%284469%29.pdf (өтінім берілген күні: 07.01.2025).

References

- Bimanov S. (2024) Azartnym igrām boj: kakie regulyatornye praktiki primenyayutsya v mire i u nas. *INBUSINESS.KZ*, 12 sentyabrya [Elektrondyk resus]: URL: <https://www.inbusiness.kz/ru/news/azartnym-igram-boj-kakie-regulyatornye-praktiki-primeniyayut-v-mire-i-u-nas> (otinin berilgen kuni: 03.01.2025).
- Taubaeva B.R., Seriev B.A. (2024) Aktualnye voprosy borby s ludomaniyej v Kazahstane. Sloubalizaciya, regionalizm, novye vyzovy: *Materialy mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii*, Zhetysuskij universitet imeni Ilyasa Zhansugurova, 20 sentyabrya, 87-91 [Elektrondyk resurs]: <https://zhetysu.edu.kz/wp-content/uploads/2024/11/> (otinin berilgen kuni: 03.01.2025).
- Egorchenko S.P. (2014) Ludomaniya: istoriya formirovaniya i sovremennye aspekty. *Nauka i osvita, Psihologiya*, 20-23 [Elektrondyk resurs]: <http://www.dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5839/1/Yegorchenko.pdf> (otinin berilgen kuni: 12.01.2025).
- Ulttyk kuryltaj (2024) Memleket basshysy Kasym-Zhomart Tokaevtyñ toragalygyñmen Atyrau kalasyndagy kuryltajdyn ushinshi otyrys, Atyrau, 15 nauryz [Elektrondyk resurs]: URL: www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-ulttyk-kuryltajdyn-ushinshi-otyrysyn-otkizdi-152631 (otinin berilgen kuni: 21.12.2024).
- Buribaev E.A., Hamzina Zh.A. (2024) Analiticheskij obzor issledovanij po problemam zavisimosti ot azartnyh igr. *Abaj atyndagy KazUPU-nin Habarshysy. Yurisprudenciya seriyasy*, 2(76), 11-22. DOI: <https://doi.org/10.51889/2959-6181.2024.76.2.001> (otinin berilgen kuni: 07.01.2025).

- Seneckaya T.M. (2024) Kogda partner uhodit iz-za alkogolizma suprugа: kak najti vyhod. *b17.ru*, 8 yanvarya [Elektrondyk resurs]: https://www.b17.ru/article/algogolizm_supruga_kak_nayti_vykhod/ (otinim berilgen kuni: 07.01.2025).
- Drovosekov S.E., Samburova I.A. (2017) Razlichiya v vyrazhennosti internet – zavisimosti u muzhchin i zhenshin. *Koncept*, 29, 304-307 [Elektrondyk resurs]: URL: <https://e-koncept.ru/2017/770867.htm> (otinim berilgen kuni: 07.12.2024).
- Bejsenbaev E. (2024) *Ludomaniya ruhani turgyda azgyndauga akeledi* [Elektrondyk resurs]: URL: https://pdf.aikyn.kz/storage/uploads/668ef6d80df29_%E2%84%9675%20%284469%29.pdf (otinim berilgen kuni: 07.01.2025).

Лудомания у подростков и ее профилактика

¹А.Рскалиева, ¹С.М.Бахшиева

¹Западно-Казахстанский инновационный технологический университет (Уральск, Казахстан)

Аннотация

В статье выявляется проблема интереса и зависимости подростков от лудомании и рассматривается работа по ее профилактике. Теоретически обоснованы педагогико-психологические условия профилактики лудомании у подростков, определены его педагогические условия, структура, критерии и показатели профилактики. Целью исследовательской работы установлено теоретическое обоснование, разработка методики и экспериментальная проверка путей профилактики лудомании у подростков. В ходе исследования будут рассмотрены темпы развития лудомании в обществе, в том числе определена доля подростков, выявлены социологические факторы, которые выступают в качестве основного источника лудомании среди молодежи, сформирована цепочка психологических услуг по ее профилактике. В статье подчеркивается важность применения мероприятий по профилактике лудомании (игровой зависимости) среди подростков, разъяснению факторов риска, формированию здорового образа жизни и укреплению психологической устойчивости. В заключение был сделан вывод о вреде явления лудомании среди подростков для общества, отработана последовательность действий по его профилактике.

Ключевые слова: подростки, лудомания, азартные игры, профилактика зависимости от лудомании, тест «Такер», последовательность корректирующих действий.

Ludomania among teenagers and its prevention

¹A.Rskalieva, ¹S.M.Bakhisheva

¹West Kazakhstan Innovative Technological University (Oral, Kazakhstan)

Abstract

This article examines the issue of teenagers' interests in and addiction to ludomania (gambling addiction) and explores prevention measures. The pedagogical and psychological conditions for preventing teenagers' gambling addiction are theoretically substantiated, and its pedagogical conditions, prevention structure, criteria, and indicators are identified. The study aims to theoretically justify the ways to prevent gambling addiction in teenagers, develop a methodology, and test it experimentally. The research analyzes the growth rate of ludomania in society, specifically its prevalence among teenagers. Sociological factors contributing to gambling addiction among young people are identified, and a list of psychological services for prevention is developed, constituting the study's novelty. The article emphasizes the importance of preventing ludomania among teenagers, explaining risk factors, promoting a healthy lifestyle, and strengthening psychological resilience. In conclusion, the social harm caused by teenager ludomania is summarized, and a sequence of preventive measures is tested in practice.

Keywords: teenagers, ludomania, gambling addiction, prevention of gambling addiction, "Tucker" test, sequence of corrective actions.

Поступила в редакцию: 08.02.2025

Одобрена: 12.03.2025

Первая публикация на сайте: 13.08.2025